

Article Arrival Date
Makale Geliş Tarihi
23.11.2024

Article Published Date
Makale Yayın Tarihi
20.12.2024

ULUSLARARASI ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRME PROGRAMLARI KAPSAMINDA TÜRKİYE’NİN EĞİTİMDEKİ KONUMU

TURKEY’S POSITION IN EDUCATION WITHIN THE SCOPE OF INTERNATIONAL
STUDENT ASSESSMENT PROGRAMS

¹Gürkan BAYINDIR

¹Arş. Gör. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İTBF, Sosyoloji

[ORCID ID: 0000-0001-9145-0709](https://orcid.org/0000-0001-9145-0709)

²Ahmet Burak KAHRAMAN

²Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji,

[ORCID ID: 0000-0003-3995-1172](https://orcid.org/0000-0003-3995-1172)

Öz

Eğitim, toplumun bütünleşmesine ve devamlılığına katkı sağlayan önemli bir sosyolojik kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim, toplumda bir organizmanın parçası olarak öncelikle bireylerin gelişimine nihayetinde ise toplumun refahına etki etmektedir. Eğitim aracılığıyla gelişen, meslek sahibi olan bireyler bu sayede topluma fayda sağlayabilmektedir. Eğitimin en önemli unsurlarının başında ise nitelik gelmektedir. Eğitimde nitelik sorunu yıllardır olduğu gibi günümüzde de farklı boyutlarıyla tartışılmakta, farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Özellikle modernleşme ve teknolojinin yükselişi ile beraber eğitimde yeni modeller uygulanmaya başlanmış ve bu sosyolojik olgular eğitimde niteliği doğrudan etkiler hale gelmiştir. Nitelikli eğitim olgusu 2015 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler’in küresel eylem çağrısı olarak “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”ndeki 17 hedeften birisi olmuştur. Bu hedefte kaliteli teknik ve mesleki eğitimin yaşam boyu öğrenime entegre edilmesi üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmada ise eğitimin niteliği, uluslararası uygulamalar olan “PISA” Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment) ile “TIMSS” Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study) raporlarındaki veriler paralelinde analiz edilmiştir. TIMSS uygulaması adında da anlaşılabacağı üzere Matematik ve Fen eğilimlerini ölçen 4. ve 8. Sınıf öğrencilerini baz alan bir araştırma iken PISA uygulaması daha kapsamlı şekilde öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanma becerisini ölçmektedir ve okuma becerilerini de işe koşturmaktadır. PISA raporları 37’si OECD ülkeleri olmak üzere 81 ülke verileriyle hazırlanırken TIMSS 2023 raporunda da 58 ülke katılımı sağlandığı görülmektedir. Bu sayede Türkiye’nin eğitimdeki başarı durumu hem genelde hem de OECD ülkeleri arasında karşılaştırmalı şekilde analiz yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kaliteli eğitim, nitelik, beceriler, PISA, TIMSS.

Abstract

Education is one of the leading sociological institutions in terms of the development, welfare and continuity of the whole society, especially the individual. Individuals who develop and acquire professions through education can thus benefit the society. One of the most important

elements of education is quality. The problem of quality in education has been discussed in different dimensions for many years and remains topical today. Especially with the rise of modernization and technology, new models have been implemented in education and these sociological phenomena have directly affected the quality of education. The phenomenon of quality education has also become one of the 17 goals in the “Sustainable Development Goals” adopted by the United Nations in 2015 as a global call to action. This goal emphasizes the integration of quality technical and vocational education into lifelong learning. In this study, the quality of education is analyzed in parallel with the data in the international applications of the Programme for International Student Assessment (PISA) and Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) reports. While TIMSS, as the name suggests, is a study based on 4th and 8th grade students that measures Mathematics and Science trends, PISA measures students' ability to use the knowledge and skills they have learned at school in daily life in a more comprehensive way and also includes reading skills. While PISA reports are prepared with data from 81 countries, 37 of which are OECD countries, 58 countries participated in the TIMSS 2023 report. In this way, Turkey's success in education was analyzed both in general and comparatively among OECD countries.

Keywords: Quality education, qualification, skills, PISA, TIMSS.

GİRİŞ

Toplumların çağdaşlık ve refah düzeyi açısından en belirgin göstergelerden birisi eğitim durumlarıdır. Eğitim sistemleri gelişmiş, vatandaşlarına nitelikli eğitim sunabilen toplumlar uzun vadede ülkelerinin refah durumunu istenilen seviyeye çekmesi beklenmektedir. Nitelikli eğitime tabi olan bireyler kişisel ve teknik bilgilerini geliştirerek nitelikli birey haline gelmekte ve bu şekilde topluma katkı sunabilmektedirler. Bu döngü başarılı şekilde ilerlediği takdirde ise toplumsal devamlılık bir döngü haline gelmektedir. Bu doğrultuda nitelikli eğitimin belirleyicisi olan faktörler farklı toplumlarda farklı şekillerde tezahür edebilmektedir.

Eğitim kurumu sadece eğitim bilimciler tarafından değil toplum ile yakından ilişkisi nedeniyle sosyal bilimciler tarafından da incelenmeye ve tartışılmaya devam etmektedir. Bu noktada sosyolojiye ve eğitim sosyologlarına da büyük iş düşmektedir. Eğitim sosyolojisini araştırmak, eğitim sosyolojisi hakkında yazmak özel bir durumdur. Çünkü bunu gerçekleştiren kişi eğitim-öğretime maruz kalmış, bilfiil içerisinde bulunmuş hatta belki öğretici rolüne geçmiştir. Eğitim sosyologları eğitilmiş ve bizzat kendisinin keşfettiği şeyleri öğretmektedir (Moore, 2015, s. 6). Bu çalışma da Türkiye özelinde nitelikli eğitimin belirleyicilerden olan, uluslararası alanda kabul görmüş PISA ve TIMSS uygulamalarının raporlarında öne çıkan okuma-anlama becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı alanlarındaki başarı durumları diğer ülkelerle karşılaştırmalı şekilde analiz edilmiştir.

1. Nitelikli Eğitimin Bileşenleri

Nitelik kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre (2025) “Bir şeyin nasıl olduğunu belirten, onu başka şeylerden ayıran özellik, vasıf” olarak tanımlanmaktadır. Eğitim alanında bir tanımlama yapılırken nitelik kavramı yerine “kalite” ve “verim” kavramları da kullanılmakta olup “nitelikli eğitim” yerine “kaliteli eğitim” veya “verimli eğitim” de denilebilmektedir (Aksoy, 2016, s. 51). Birleşmiş Milletler’in 2015’de sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında yayımladığı raporda herkes için kapsayıcı ve nitelikli eğitimin sağlanması ve yaşam boyu öğrenimin desteklenmesinin önemine dikkat çekmiştir. Sürdürülebilir kalkınma amaçları içinde birçoğunun ön şartı da yine eğitime bağlı olmaktadır. Yoksulluk, açlık, eşitsizlik, hoşgörü, barış, sağlıklı ve sürdürülebilir yaşam gibi birçok faktör eğitime doğrudan veya dolaylı şekilde bağlıdır. Bu sebeplerden ötürü devlet politikalarının yanı sıra STK’lar ve öğretmenlerin iş birliği ile sürdürülebilir nitelikli eğitim üst seviyelere taşınmalıdır.

Nitelikli eğitimin bileşenlerine bakıldığında öğretmen ve öğrenciler baş faktörler olmak üzere nitelikli eğitimin çokkültürlü, kapsayıcı özelliklere sahip olması beklenmektedir. Çokkültürlü eğitim anlayışının; geleneksel, tek tipleşmeye yönelik, baskıcı eğitim politikaları ile taban tabana zıt konumda yer aldığı görülmektedir. Çokkültürlü eğitim anlayışının; her bireyin kültürel farklılığına saygı duyan, eşit ve adil şekilde gelişim fırsatı sağlayan, farklı kültürlerle karşı duyarlı olan, özgürleştirici, topyekûn bir eğitim politikası olduğu söylenebilir (Polat & Kılıç, 2013, s. 359). Çokkültürlü eğitimin genelden özele olacak şekilde devlet nezdinde benimsenmesi ve bu kültürü benimseyen öğreticilerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu durumun bir milli eğitim geleneği haline getirilmesi eğitimin niteliğini artıracak bir unsur olacaktır. Çokkültürlü eğitim özellikle kozmopolit toplumlar açısından önemlidir. Etnik, kültürel, dini farklılıkları olan bireylerin bir arada yaşaması ve eşit şartlarda eğitim görmesi açısından çokkültürlülük anlayışı pratikte işe koşulmalıdır.

Nitelikli eğitim olgusunun bileşenlerinden olan kapsayıcılık da yine çokkültürlü eğitim anlayışına paralel şekilde eşitlik ilkesiyle hareket eden farklı köken veya toplumlardan bireylerin eşit şartlarda eğitim olanaklarından yararlanmasına atıfta bulunan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (İra & Gör, 2018, s. 29). Kapsayıcı eğitimin çıktıları noktasında öğrencilerin akademik başarılarında somut artış beklenmektedir. Birçok alanda farklılaşan öğrencilere, bir arada nitelikli eğitim sağlamaya çalışan okullar, bireysel ihtiyaçlara cevap verebilmek için farklı öğretim yöntemleri geliştirmek zorunda olacaklar ve bu doğrultuda ister istemez eğitimin niteliği artacaktır (Şimşek vd. 2019, s. 179). Artan nitelik sonucu öğrenme faaliyetinde iyileşme yaşanacak olup buna paralel öğrencilerde gözle görülür bir başarı beklentisi doğmaktadır.

Çokkültürlü ve kapsayıcı eğitim anlayışlarından biraz daha özele inecek olursak “öğrenci merkezli eğitim” anlayışı karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal değişimin hızlı olduğu modern dünyada eğitimin de sürekli değişen, dinamik ve güncel kalması beklenmektedir. Bu paralelde bireyselleşen yaşam dünyası gibi eğitimde öğretmen odaklı olmaktan uzaklaşıp öğrenci merkezli hale evrilmesi gerekliliği doğmaktadır. Öğrenci merkezli eğitim anlayışı en genel haliyle öğrenenlerin öğrenme sürecinde daha aktif oldukları ve öğrenmelerinin sorumluluğunu öğreticiyle paylaştıkları bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir. Öğrenci merkezli yaklaşımda, öğreticiler öğrenmenin kolaylaştırıcısı rolündedir. Bu sayede öğreticinin anlatma rolü azalırken, öğrenenin keşfetme rolü artar (Yağan, 2020, s. 295). Öğretmenden, diyalogdan uzak salt öğretici (aktarıcı) olma rolü yerine rehber olması beklenmektedir. Öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılmasının kazanımları sadece akademik başarı noktasında değildir. Ayrıca öğrencilerde farklı düşünme becerilerinin kazanılması, öz güven gelişimi, düşüncelere saygılı olma, kendini özgür bir şekilde ifade edebilme gibi davranışları edinmeleri konusunda olumlu bir etkiye sahiptir (Eren & Veyis, 2023, s. 652-653). Kitlesele olarak gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinde bahsi geçen kazanımlar daha sınırlı kalacak olup modernlikten uzak bir görünümde seyredecektir.

Teknolojinin hayatın her alanında geri dönülemez şekilde yaygınlaşması da eğitimin yöntem ve tekniklerini etkilemiştir. Eğitimin hemen her alanına teknoloji sirayet etmeye başlamıştır. Özellikle dünyanın büyük bölümünde etkisi görülen COVID19 pandemisi teknoloji-eğitim işbirliğini zorunlu kılmıştır. Eğitimde dijitalleşme; online derslerden akıllı tahtalara, dijital kaynaklardan sanal gerçeklik öğretimine kadar çoğu alana yayılmıştır. Dijitalleşmenin eğitim ile bütünleşmesi, günümüzde eğitimin bireyselleşmesini de sağlamaktadır. Geleneksel eğitim anlayışında öğretmen merkezli olarak ulaşılabilen bilgi, dijital ortamda bireysel olarak öğrenmenin önünü açması açısından oldukça pratik ve faydalı hale gelmiştir (Korkutan vd., 2023, s. 4963). Öğrencinin dijital okuryazarlık durumu kadar öğretmenlerin de teknolojiyi kullanabilecek yetkinlikte bireyler olması mesleki açıdan bir ön şart olmaya başlamıştır. Nitelikli eğitimin geleceği açısından devlet politikalarınca teknolojik altyapının

güçlendirilmesi, bu alana ayrılan bütçenin artırılması gerekmektedir. Ayrıca öğretmen yetiştirme politikalarının da teknolojik okuryazarlık becerilerine göre dizayn edilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir.

2. Türkiye’de Nitelikli Eğitimin Uluslararası Uygulamalara Yansıması: PISA ve TIMSS Raporları

Eğitimdeki öncelikler toplumlar arasında farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, İngiltere’de nitelikli eğitim niceliğe bağlıdır ve üniversiteye başlayan öğrenci sayısı, nitelikli eğitim hakkında belirleyici olur. Finlandiya’da ise bu ölçüt eğitimin bireylerin iyi oluş düzeyine katkısı olarak kabul edilmektedir (Kaynak vd., 2023, s. 596). Türkiye’de cumhuriyet döneminden bu zamana kadar olan eğitim politikalarının niteliği etkileyen unsurlarına da bakmak gereklidir. Bu doğrultuda nitelikli eğitimin uluslararası alanda geçerliliği olan PISA Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment) ile TIMSS Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study) kapsamındaki veriler incelenecektir.

Türkiye’nin PISA ve TIMSS projelerindeki güncel durumu da eğitimin niteliği hakkında aydınlatıcı olabilmektedir. PISA ve TIMSS uygulamaları; katılımcı ülkelerin eğitim ve okul sistemlerini değerlendirmesine, öğrencilerin matematik, fen ve okuma gibi önemli görülen alanlardaki başarılarını izlemelerine olanak veren ve ilgili ülkelerin eğitim sistemlerinin etkililiği konusunda nitelikli veriler sunan projeler olarak nitelendirilmektedir (Sarier, 2021, s. 906). PISA raporları, 37’si OECD ülkesi olmak üzere 81 ülkenin katılımıyla hazırlanıp sunulmaktadır. Son olarak 2022’de yayımlanan PISA raporu doğrultusunda Türkiye’nin durumu incelendiğinde OECD ülkeleri arasındaki durumu iyi seviyelerde olmadığı görülmektedir. MEB’in (2022) raporuna göre PISA 2022’de Türkiye’deki öğrenciler matematik, fen ve okuma becerileri alanlarında OECD ortalamasının altında puan almıştır. Matematik alanı başarı puanı OECD ülkeleri ortalaması 472 iken Türkiye 453 puanda, fen okur yazarlığı alanında OECD ülkeleri ortalaması 485 iken Türkiye 476 puanda ve okuma beceriler alanında OECD ülkeleri ortalaması 476 iken Türkiye 456 puanda kalmıştır. Baz alınan üç önemli alanda da Türkiye’nin OECD ortalamalarının altında kaldığı ve ilgili alanlarda gelişimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Pozitif olarak dikkat çeken bir unsur ise her 3 senede bir yayımlanan PISA raporlarında Türkiye’nin 2012’den 2022’ye kadar olan 10 yıllık süreçte matematik ve fen alanındaki puanlarında genel bir artışın olduğu yönündedir. Bu 10 yıllık süreçte matematik alanındaki ortalama eğilim +15.0 artarken fen alanındaki eğilim +25.2 seviyelerindedir. Ancak aynı 10 yıllık süreçte Türkiye’deki öğrencilerin okuma becerilerinde büyük bir gelişme olmadığı tespit edilmiştir. Son iki raporu kapsayan 2018 ile 2022 yılları arası okuma alanındaki kısa dönem değişimi -9.5 düzeyinde seyrettiği görülmektedir (Aydın & Çilek, 2024, s. 2368-2369). PISA uygulamalarında önem verilen alanların başında gelen okuduğunu anlama becerileri alanında 2022’de 37 OECD ülkesinin arasında Türkiye 30. Sırada bulunmaktadır. Okuma alanındaki ölçümlerde temel amaçları kapsayan değişkenler olarak “metinleri anlama, kullanma, değerlendirme, metinler üzerinde düşünme ve metinlerle etkileşim kurma becerileri” karşımıza çıkmaktadır (Kasap, Doğan & Koçak, 2021, s. 242). Bu verilerden hareketle Türkiye özelinde okuduğunu anlama yönündeki temel amaçların geliştirilmesine yönelik ciddi adımların atılması gerekliliği görülmektedir.

TIMSS Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması 1995’den itibaren 4 yılda bir yayımlanan ve 4 ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin matematik ve fen bilimleri alanlarında kazandıkları bilgi ve becerileri uluslararası düzeyde değerlendirmeyi amaçlayan ve sonuncusu 2023 itibarıyla yayımlanmış bir uygulamadır. Türkiye, 1995 ve 2003 uygulamaları haricinde katılım sağlamıştır (MEB, 2023). TIMSS araştırması, müfredata odaklı olması, geniş ölçekli

bir uygulamaya dayanması ve farklı sınıf düzeylerinde bilgi sağlaması niteliğiyle önemlidir (Suna & Özer, 2021 s. 56). Bu doğrultuda Türkiye'deki eğitimin niteliğine dair uluslararası standartta bir bakış sunmaktadır. TIMSS 2023 raporunda 4. sınıf öğrencileri üzerine sunulan verilere bakıldığında Türkiye, 553 ortalama puan ile 58 katılımcı arasında 8. sırada yer almıştır. Bu performansı ile Türkiye, TIMSS 2023 uluslararası ortalama puanının (503) üzerinde yer almıştır. 4. sınıf matematik alanında Türkiye'nin ortalama puanı, Litvanya hariç tüm Avrupa ülkelerinin üzerindedir. Türkiye, 4. sınıf matematik alanında puanını bir önceki döngüye göre 30 puan artırarak OECD üyesi ülkeler arasında 4. sıraya yükselmiştir. Ayrıca Türkiye sıralamada 11 basamak birden yükselerek hem OECD ülkeleri hem de tüm ülkeler arasında puanını en fazla artıran ülke konumunda yer almıştır. 4. sınıf fen bilimleri düzeyinde de yine Türkiye'nin ortalama puanı, tüm Avrupa ülkelerinin üzerindedir. Türkiye, 570 ortalama puanı ile 58 katılımcı arasında 4. sırada yer almıştır. Ayrıca bir önceki döngüye göre Türkiye'nin puanı 44 değer artarak OECD üye ülkeleri arasında 2. sıraya kadar yükseldiği görülmektedir (MEB, 2023). Bu veriler ışığında Türkiye için en azından ilkökul düzeyinde matematik ve fen bilimleri alanında nitelikli eğitimin verildiğini ve gelişimin sürdüğünü göstermektedir.

Aynı raporda yer alan 8. sınıf düzeyindeki matematik başarısında Türkiye 44 ülke arasından 8. ve fen bilimleri alanındaki başarıda ise 44 ülke arasında 7. Konumda yer almıştır. İki alan içinde 4. sınıf başarı düzeyleriyle kıyaslandığında 8. Sınıf başarı düzeylerinin daha alt basamaklarda yer aldığı görülmektedir. Buna rağmen 8. Sınıf düzeyinde de Türkiye'de nitelikli eğitim belli bir seviyenin üstünde olduğu söylenebilmektedir.

PISA ve TIMSS raporlarını karşılaştırmalı analiz edecek olursak TIMSS uygulamasında Türkiye 4. sınıf düzeyinde matematik ve fen alanında oldukça başarılı konumda yer almaktadır. Bir kademe yukarı çıkıldığında 8. sınıf düzeyinde yine matematik ve fen alanında 4. sınıfta olduğu kadar olmasa da yine de başarılı sayılabilmektedir. PISA'da ise TIMSS'e göre bir kademe daha üstte olan zorunlu eğitimin sonunda örgün eğitime devam eden 15 yaş grubundaki öğrenciler (lise öğrencileri) baz alınmaktadır. Türkiye'nin PISA verileri TIMSS'de yer alan ilkökul ve ortaokul matematik-fen başarı seviyelerinin uzağında (OECD ülkelerinin ortalamasının altında) olduğu görülmektedir. Ayrıca TIMSS'de olmayıp PISA'da değerlendirilen okuma becerileri de yine lise düzeyinde beklenen seviyelerin uzağındadır. Tüm bu veriler ışığında Türkiye'deki eğitimin ilkökul ve ortaokul düzeyinde daha nitelikli olduğu lise kademesinde niteliğin çeşitli faktörlerle azaldığı görülmektedir. Ayrıca bu istatistikler bağlamında Türkiye'de temel bilimlere yönelik (matematik, fen) eğitimin daha nitelikli sonuçlar doğurduğunu ve okuma becerilerini geliştirmeye yönelik (okuma-anlama-soyut düşünme) eğitimin ve derslerin daha niteliksiz sonuçlara işaret ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki öğrencilerin özel olarak matematik alanı içerisinde bile daha az sistematik olan tahmin becerisine yönelik sorularda ve açık uçlu maddelerde doğru yanıtlama düzeylerinin düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Parlak, 2023, s. 431). Bu durum, Türkiye'deki ilk ve ortaokul düzeyinde gerçekleştirilen eğitimde soyut düşüncüyü geliştirme ve yaratıcılığın geri plana atıldığına göstergesidir. Çözüm önerisi olarak ise sayısal ağırlıklı derslerde bile olsa öğrencileri düşünmeye ve sorgulamaya yönelten, yaratıcılıklarını köreltmeyen uygulamalarla birlikte bu alandaki başarının artması beklenmektedir (Bütüner & Güler, 2017, s. 175). Tüm bu durumlar gösteriyor ki Türkiye'nin TIMSS uygulamalarında daha başarılı PISA uygulamalarında daha başarısız olmasının ana sebebi ilgili uygulamaların değerlendirme kriterlerindeki önceliklerinin farklı olmasından kaynaklıdır. PISA'da daha beceri temelli değerlendirme ölçütleri yer almaktayken TIMSS'de kazanım temelli bir değerlendirme söz konusudur. Beceri, soyut düşünme ve okuma noktasında Türkiye nitelikli eğitimden uzak iken kazanım odaklı (müfredat odaklı) eğitimde daha başarılı olabilmektedir. Ayrıca eğitimde kademe arttıkça yani ilkökul, ortaokul ve lise kademeleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde

başarısının alt kademelerden üste doğru azaldığı ortalamaların altında kaldığı görülmektedir.

SONUÇ

Eğitim olgusu toplumların istikbali için büyük önem arz etmektedir. Birey-toplum-eğitim üçgeninde kendisini yenileyen bir döngü vardır. İyi bir eğitime tabii olan bireyler topluma katkı sağlarken bunun devamlılığı ile ülkelerin refah düzeyi doğrudan etkilenmektedir. Bu noktada verilen eğitimin niteliği en önemli belirleyicilerdendir. Eğitimin niteliğini etkileyen çeşitli faktörler vardır. Öğretmenler, öğrenciler, eğitim sistemi, teknolojik altyapı, fiziki yeterlilikler, öğretmen yetiştirme politikaları gibi birçok faktör eğitimin niteliğinde etkili olabilmektedir. Bu çalışmada nitelikli eğitimin Türkiye’deki yansımaları ele alınırken uluslararası düzeyde kabul gören PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) ve TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması) uygulamalarının raporlarındaki durum analiz edilmiştir.

PISA ve TIMSS raporlara paralel olarak Türkiye’de eğitimin niteliğinin ilk ve orta okul seviyesinde (4. sınıf ve 8. sınıf düzeyinde) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu başarı durumunun ölçütü noktasında daha çok temel bilimler (matematik ve fen bilimleri) düzeyinde değerlendirme yapılmıştır.

İlgili düzeyde Türkiye OECD ülkeleriyle yarışır konumda ve çoğu Avrupa ülkesinin önünde yer aldığı görülmektedir. Zorunlu eğitimi tamamlayıp isteğe bağlı örgün öğretime devam eden 15 yaş grubu öğrencilerde ise akademik başarıda dolayısıyla nitelikli eğitim seviyesinde bir düşüş olduğu gözlemlenmektedir. Bu seviyedeki öğrencilerin matematik ve fen bilimlerindeki başarıları ilk ve orta okul düzeyindeki başarı durumuna göre hem OECD ülkeleri arasında hem de genele göre düşüşler olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca PISA verilerinde özellikle analiz edilen okuma becerileri (okuduğunu anlama) kategorisinde de ciddi düzeyde bir başarısızlık durumu söz konusudur. Bu bulgulardan çıkarılabilecek en genel sonuç ise Türkiye’de eğitimde soyut düşüncüyü geliştirme ve yaratıcılığın geri plana atıldığı gerçeğidir. Bu durum matematik alanında başarılı görünen sistemde matematiğin içerisinde soyut düşünceye dayanan alanlarda başarının düşmesiyle de desteklenmektedir. Türk eğitim sisteminde temel bilimlerin yanı sıra okumaya, problem çözmeye, soyut düşünmeye ve iş birliğine verilen önemin politika bazında artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aksoy, B. (2016). Nitelikli Eğitim Hakkı Temelinde Öğrencilerin, Velilerin, Yöneticilerin ve Öğretmenlerin Temel Lise Uygulamasına İlişkin Görüşleri. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Aydın, A. T., & Çilek, A. (2024). PISA 2022 Sınav Sonuçları Bağlamında Türk Eğitim Sisteminin Genel Görünümü. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(4), 2361-2378. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2024.-1550406>

Bütünler, S. Ö., & Güler, M. (2017). Gerçeklerle Yüzleşme: Türkiye’nin TIMSS Matematik Başarısı Üzerine Bir Çalışma. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(23), 161-184.

Eren, B., & Veyis, F. (2023). Öğretmen ve Öğrencilerin Gözünden Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Öğrenci Merkezli Yöntem ve Tekniklerin Kullanımı. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 15(29), 650-671. <https://doi.org/10.38155/ksbd.1376433>

İra, N. & Gör, D. (2018) Eğitim Fakültesi Öğretim Üyelerinin Kapsayıcı Eğitime Yönelik Görüşleri. Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling, 7(2), 29-38.

Kasap, Y., Doğan, N., & Koçak, C. (2021). PISA 2018’de Okuduğunu Anlama Başarısını

- Yordayan Değişkenlerin Veri Madenciliği ile Belirlenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(4), 241-258. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.959609>
- Kaynak, N.E.; Altan, A.E., Abbak, Y.; Alp, Z.A.; Yavuz, E.; Toprak, E. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Açısından Nitelikli Eğitime Teorik Bir Bakış. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (34), 592-609.
- Korkutan, M., Efşin, R., Ayaz, E. & Yurday, E. (2023). Öğretmenlerin Eğitimde Dijitalleşme Eğilimlerinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. International Social Sciences Studies Journal, 9(107), s.4961-4968. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.67546>
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2022). PISA 2022 Türkiye Raporu. https://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_03/21120745_26152640_pisa2022_rapor.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). TIMSS 2023 Türkiye Raporu. https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/04111224_timss_2023_rapor_0412.pdf
- Moore, R. (2015). Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisinde Sorunlar ve Açıklamalar. Paradigma Yayıncılık.
- Parlak, B. (2023). Matematik Performansının Bilişsel Tanı Modeli ile Değerlendirilmesi: TIMSS Türkiye ve Singapur Örneği. Milli Eğitim Dergisi, 52(1), 413-436. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1310541>
- Polat, İ., & Kılıç, E. (2013). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim ve Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1), 352-372.
- Sarier, Y. (2021). PISA Uygulamalarında Türkiye’nin Performansı ve Öğrenci Başarısını Yordayan Değişkenler. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 25(3), 905-926.
- Suna, H. E., & Özer, M. (2021). Türkiye’de Sosyoekonomik Düzey ve Okullar Arası Başarı Farklarının Akademik Başarı ile İlişkisi. Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology, 12(1), 54-70.
- Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., vd. (2019). Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Türkiye’de İlköğretim Programlarında Çokkültürlülüğün İzleri. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 177-197. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.563388>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (2025). <https://sozluk.gov.tr/> (02.04.2025).
- Yagan, S. A. (2020). Avustralya ve Türkiye İlkokul Matematik Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 14(33), 294-320. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.272.14>
- <https://www.kureselamaclar.org/amaclar/nitelikli-egitim/> (10.03.2025).